

V sredo in saboto.

izhaja in velja:

Za celo leto	6 for. 20 kr.
pol leta	3 " 30 "
četrt leta	1 " 70 "
mesec	— " 60 "
Po pošti:	
Za celo leto	7 for. 50 kr.
pol leta	3 " 80 "
četrt leta	2 " — "
mesec	— " 70 "

SLOVENEK.

„Živi, živi duh slovenski, boji živ na veke!“

Nar. pesem.

Oznanila.

Za navadno dvestopno versto se plačuje: 5 kr., ktera se enkrat 8 kr., ktera se dvakrat, 10 kr. ktera se trikrat natiskuje; večje pismenke plačujejo po prostoru

Za vsak list mora biti kolek (štampelj) za 30 kr.

Rokopisi se ne vračajo.

St. 94.

V Celovcu v saboto 24. novembra 1866.

Tečaj II.

Stari zbori — novi zbori.

(Dalje)

G. H. pravi: Ker imajo Slovenci presla-be, narobe uravnane šole, zaostajajo v omi-ki, v potrebnih vednostih in svoji zavesti, vedno bolj ubožavajo, davkov pa morajo dosti preveč plačevati v primeri s svojimi nemš-kimi sosedi; se preveč v vojaške pobirajo in z vojaškim nastanovanjem preveč tlačijo — vse to zato, ker jih njihovi izneverjeni in poptuženi sinovi ali vsiljeni nemški urad-niki ne branijo in za nje po očetovsko ne skerbijo, kakor bi imeli svoji za svoje. *) (Bolje se jim tudi v zboru ne godi, kjer so jim še 6 — 7 poslancev premalo dovolili).

Pa drugim se spet zdi, da je za Slovence tako pravo!

G. H. pravi: Kakor koli se slovenski jezik zatirava, iz domačih šol in uradnih pre-ganja — že nad 80 let — vendar ga še niso mogli zatreti in z nemškim pregnati. Med 100 Slovenci še jih je 88—90, kateri ne znajo

nič nemški, razun nekih bosih besedic. Trdih Nemcev po vseh slovenskih mestih in trgih (z večine prišlecev) je le 4—8000, katerih ni vredno šteti proti 420.000 Slovincem. Nad 80 letno silno ponemčevanje je tedaj dozda-j malo opravilo — škodovalo pa grozno groz-no veliko. Zakaj bi še dalje trpelo? Ali drugim se spet to zdi prav primerno za Slo-vence! —

G. H. pravi: Na celem svetu ni nikjer ljudskih šol zato postavljenih, da bi se v njih z ukom kaknega tujega jezika zlati čas tratil, ktereja je krvavo treba za potrebnejše reči: za poduk v sv. veri in nramnosti, za skrb za zdravje, za pametno in umno go-spodarstvo, za sadjo — in živinorejo, za uk v državnih, narodnih in osebnih pravicah itd. Kajti le iz takega poduka se veselo racvita bistra pamet, blagor, poštenje, zavest in žlahtni ponos. Tak poduk pa je le v maternem je-ziku mogoč — v tistih kratkih 4—5—6 letih, v katerih navadno otroci ljudske šole obiskujejo. Kjer se pa otroci, kakor po Slo-venskem, s tujim jezikom trpinčijo, tam se omika, sreča in čast narodova v korenini zatira in narod vhlapčuje. Če je to samo za Slovence pravo, za nikogar drugega pa ne, je to gotovo čudež!

G. H. pravi: S tujim jezikom še ni ni-koli noben narod prišel do omike in sreče. Gerški, latinski, francoski jezik je še iz-vrstnejši od nemškega, pa Nemci se varu-jejo si ktereja izmed njih v svoje ljudske šole vpeljati. Zakaj pa tedaj silijo svojega slabšega v slovenske šole, ako so poštene? Kako bo Slovincem sreča in čast to, kar je vsem drugim nesreča in nečast?! Ako je drug jezik tako koristen, zakaj pa ne daje-jo Nemci v svojih šolah nobenega drugega učiti? — Pri njih bi to strašno nespametno bilo; kako bo tedaj pri Slovincih pametno?

Kdor more kaj takega trditi, tistemu se mo-ra pamet ali serce mešati!

G. H. pravi: Po krivici se šopiri nemški jezik tudi po pisarnicah, uradih in mestih na Slovenskem. Ni poštenega naroda na svetu, ki bi mu po volji in k sreči bilo, da bi se mu vse pisarilo in naznanjalo v ne-znanem jeziku. Kako bi moglo tedaj Sloven-cem to po volji biti in pridovati, kar vse druge v nevoljo in sramoto spravlja? S čim so si vselej cesarju zvesti Slovenci tako sramoto in nesrečo zaslužili, da se jim že nad 80 let v domačej zemlji in hiši huje in gerje godi, kakor ptujcem, da peščica ptujcev več velja od vseh štiristo tisoč domačih? Kar so se Madjari pred nekimi 20 leti podobne sramotne stiske rešili, in povsod svoj jezik pismeno vpeljali, pōje se jim domá in po celej Evropi čast in hvala, ker so si v teh kratkih letih svoj okorni jezik lepo olikali in po stotero koristnih knjig v poduk spisali. Slovenski jezik pa je dosti lepši in gibicnejši od njihovega in nemškega, zakaj bi se tedaj krivično in ne-pošteno tlačil?

G. H. pravi: Ugovarja se, da tirjajo Slo-venci sami nemščino v svoje ljudske šole. Če se to zares godi, se ne godi prostovoljno, temuč po sili in slepariji. Ako jim njihov jezik iz pi-sarnic, viših šol in gosposkih pisem prega-njate; ako jim ga ne daste dovolj naučiti se in njegove lepote spoznati; ako se, kar je mogoče, psuje in zaničuje; ako se vse takó vravnava, da izučeni gospodje še tisto slovensko trohico pozabijo, ktero so z doma vedeli; ako jim povsod nemški jezik vrvate in ga povsod neobhodno potrebnega delate, češ, da brež njega nikamor ne mo-rejo: tedaj se pač ni čuditi napčnej želji! Sila gladen in žejen človek je in pije, kar mu do rok pride, naj bo zdravo ali ne, da

Besednik.

Tri dni na Notranjskem.

Spisal S. Robič.

Danes je minulo ravno osem dni, ko pri mizi sedé in prebiraje Prešernove pesmi na-letim v njegovi „Soldaški“ na besede:

„Kdor ni za bolji rabo,
Naj varje dom in babo.“

Mislím si, dasi tudi nimam lastnega do-ma, še manj pa babe, da bi ju varoval, mo-ram tolikanj bolji biti za kako drugo rabo. Brž vstanem in nalivaje steklenice z vinskim cvetom pripravljam se na odhod na Notranj-sko pogledat, kaj moji ljubčeki, podmoljski žužki (Grottenkäfer) počenjajo, ali se še gibljejo, ali pa so se morebiti že zalezli v svoja zimska stanišča. Zvečer po večerji si nabašem svojo torbico z vsem potrebnim: denem vanjo v enega predalov steklenice, ročni svečnik in nekaj svečic, v drugega pa kruha, pečenke in jabelk; na to se vle-žem spat.

Po kratkem toda sladkem počitku vsta-nem ter se urno napravim, kajti skrajni čas je že bil, podati se na železnico. Noč je

bila prav lepa; nebo čisto kakor zrkalo po-sejano s svetlimi zvezdami, med katerimi je nočna kraljica, srebrnobela ravno polna lu-na plavalala. Zvezde „Orion“ (rimščice) so se ravno izza gore na jutranjem nebu pri-kazale, ko na bližnjo postajo stopam. Na cerkvenem stolpu bije ura tri, ko pripina hla-pon iz bele Ljubljane v Borovnico. „Stazion Franzdorf, drei minuten Aufenthalt“, kričijo konduktêri in jaz stopim v enega vozov. Kmaló zavpije na postaji službo opravljajoči uradnik „ableiten“, in zvon zapoje: ten ten ten, konduktêr zatrobi: tra, ra, ra, hla-pon pa zažvižga in drdraje hropi naprej od postaje do postaj Logatec, Rakek, Postojna in ob 5. uri jutraj sem bil že v Prestraneku. Neusmiljeno je barja brila, ko stopam z voza; bilo je mrzlo, kakor v le-denici, zato jo vlijem, kar najhitrejši morem, da bi se ogrel, in ob šestih, ko se je ravno popolnoma razdanilo, prisopiham v vas Ore-hek. Tu si poiščem svojega starega sprem-ljevalca, dečaka pohabljenega rasti, ki čudno stopaje nekako $\frac{3}{4}$ takt bije; sicer pa je ves pripraven pod zemljo se plaziti in riti, ter je kramljal med potjo o znani hudi bolezní, ktera je tudi v tisti okolici mnogo jih nad-legovala. Tako koračiva proti podmolju, ki je od g. Dolenčevega grada kako pičle če-rtinko ure oddaljen v bukovem lesu. Vhod

v podmolj je 7 čevljev visok, 3—4 čevlje širok ter se razteguje kacih 10 sežnjev v zaviti tesnini nekoliko navzdol; nato se od-pre prostor do kacih 8—10 čevljev širokosti in se gre po ravnem do praga in od tod zopet kacih 20 sežnjev do ilovčastega kotla, ki je 40 čevljev visok. Vsa dolgost pod-molja meri 72 sežnjev. Ta podmolj je za naravoljuba, posebno za nabiratelja žužkov, čez vse znameniten. Nahajajo se namreč v njem: Sphodrus Schreibersi, Anophthalmus Motschulsky; na sigastih stenah: Oryotus Schmidtü, Adelops Milleri in Ad. Kheven-hülleri in celo tako redki Troglorhynchus Anophthalmus; od polžkov pa: Carychium costatum. Marsikteri kamen sem vzdignil ali prevernel, pa to pot le čisto malo našel in se tako prepričal, da jesenski čas pod-moljskih živalic iskati, nikakor ne kaže. Nezadovoljen jo maham od tod proti Hreno-vicam ter pridši do velike ceste naletim na dva grda vozača, ki sta v klanec drug dru-gemu pripragaje z debilimi biči neusmiljeno klestila mršave kljuse, vpletaje vmes hudi-če in vrage in še marsikaj drugega. Okoli poldne prissem v Hrenovico, kjer se, od blagih gg. duhovnov bratovsko sprejet, nekoliko oddahnem in pri okusnem obedu svoja suha usta in prazni želodec s čašo vina in z dobro hrano pohladim in pokrepčam

si le glad in žejo potolaži. Slovence tudi hudo žeja zvedeti, kaj je v njihovih uradnih pismih — v juternah, oznanilih, oporokah, kupnih, dolžnih in kerstnih listih zapisano, itd. Če je pa to vse v terdo nemščino zavito, so pač prisiljeni — hočeš nočeš — po njej segati, naj jo kakor koli težavno glodajo in prebavljajo. Človeka v tako stisko vsiliti, ga po sili premotiti — potem pa še trditi, da mu je ta stiska in težava po volji, da si jo sam rad zbira: to je nepoštena zvijača, ktera vjetim nove limance nastavlja. Dajmo jim, kar jim gre, da se zavé, koliko jih je, kako lep je njihov jezik, potem še le jih prašajmo — in gotovo še ne bodo dali več premotiti in vjeti! Ako bi Nemcem, postavim, vse le po laški pisali, bili bi Nemci gotovo laščine gladni in žejni — ali ne zato, ker jih ta puja reč zares mika, temuž zato, ker se jim domača, bolj zdrava in zdajnejša hrana brani in krati. Ali so morda Slovenci zares modrejši od vsega sveta, da bi jim nespamet in kriva sila prav kazala?!

(Dalje pride.)

Avstrijsko cesarstvo.

Na Dunaju dné 21. nov. (Ogerski zbor. Šeenkrat Kaiserfeldov program. Poljski „Przeglad“ o notranji politiki. Iz Zagreba.) Med vsemi novicami je najimenitnejša tisto pismo, ki ga je cesar naš poslal deželnemu zboru v Pešti. Ta reškript je jako važen za naše notranje zadeve; on nam tudi kaže, kam zdajne ministerstvo namerja.

Poglavitne misli so: »Kraljevski reškript priznava kot temelj prihodnjega sporazumljenja ogerskega zbora z vlado to, kar je pododbor petnajstérh bil odločil, in se le to zraven zahteva, da se kot splošne ali skupne zadeve pripozna armada in kar se armade tiče, neposredni davki, državni dolg in državni kredit. Ako Ogri to potrdijo, dá se jim posebno odgovorno ministerstvo. V reškriptu od 3. marca t. l. je bilo rečeno, da se posebno ogersko ministerstvo ne more dovoliti, in danes ga že vlada ponuja. Ali ni to velik korak naprej k dualizmu, — Ogrom ministerstvo dati, ktero bi se vé da samo iz Madjarov obstajalo, vse druge narode pa zanemarjati? Obeta se sicer v reškriptu tudi, da se bode tudi v deželah takraj Litave odgovorna vlada vpeljala; ali misli vlada s tem ministerstvo ali kancelarije, to še ni gotovo.

Vsak človek bode mislil, da bodo Ogri vsaj s tem zadovoljni, pa kaj še, še Deakovi stranki je to premalo — od stranke „tigrov“ pa ni govoriti! Oggerski zbor ne bode pred tednom svoje druge seje imel; treba je, da se misli poprej čistijo in še le potem se bodo zopet za svojo „avitično“ ustavo poganjali. Da vlada zdaj dualizem podpira, vidi se tudi iz vladnih časnikov, n. pr. „Wiener Journal“. Ta dunajski list po krajcarju v svojem vvodnem članku Kaiserfeldov program kaj hvali in pravi, da se le z avtonomisti — tako se močje Kaiserfeldove stranke zovejo, ki pa prav čudne misli avtonomiji imajo — more zdaj vlada pogovarjati in da le oni bodo porazumljenje z Ogri vresničili. Tako vladni oficijalni list. Pa čujmo, kaj Kaiserfeld o Avstriji misli. Ko so se štajerski poslanci zadnjič v Gradcu snidli in omenjeni program skovali, zagovarjal je vodja avtonomistov Blagotinšek-Kaiserfeld svoj program tako le: »Avstrijo so posebno Nemci naredili in tudi zdaj se more Avstrija le po Nemcih zopet okrepčati, nikakor pa ne brez ali celo proti volji Nemcev. Če tedaj hočejo Nemci svoje delo spolniti, h kateremu so poklicani, morajo se posebno kot Nemci čutiti in da so Nemci, to naj jim je največja čest.« Kaj tacega se upa avstrijski državljani in to še deželni poslanec očitno trditi? Pa pustimo naše avtonomiste, jih bode že še čas drugače učil. Brž ko ne bodo enake reči tudi v deželni zbor spravili, in obžalovati moramo, da naš hrabri zastopnik dr. Razlag ne bode imel priložnosti, jim razodeti, kaj Slovenci o tej zadevi mislijo; Razlag je vzel namreč za 12 dni od deželnega zbora odpust. —

Kakor je znano prizadevali so si dunajski centralistični in dualistični časniki, Poljake na svojo stran dobiti, pa spodletelo jim je. Veseli nas, kar smo v Przegladu, Smolkovem organu, zadnjič brali, ker se iz tega lahko sodi, da je večina Poljakov tistih misli. »Przeglad« piše: Avstrija mora zdaj čas, kolikor mogoče dobro porabiti, da se rane poslednje vojske zacelijo. Obljubljene reorganizacije zastran vojaških in sodnijskih zadev ne zadostujejo, da se Avstrija vzdigne in okrepča. Treba je, da se pravične zahteve posameznih narodov izpolnijo, in Avstrija se ne sme več samo na Nemce opirati, katerih je samo četrti del avstrijskih prebivalcev. Naj se vendar enkrat deželna samouprava vresniči in naj se slovanske dežele ne ponemčujejo več; nehati mora v Avstriji zdaj nemška politika, ki je posebno k našim zgubam in nesrečam pripomogla in naj se bolj na izhodnje in slovanske zadeve

gleda, tukaj je edino polje za avstrijsko politiko. Prav radovali smo se, ko smo to v poljskem časniku brali, ker to jasno kaže, da tudi Poljci za federalizem stojé in da se bodo tudi oni z nami zedinili, dualizem za braniti.

V Zagrebu, kjer tudi deželni zbor zboruje, bodo ta mesec 24., 25. in 26. Zrinjskijev svečanost obhajali, pričakujejo se k tej slovesnosti tudi Slovenci in gotovo se nadajamo, da se bode mnogo Slovencev podalo v Zagreb, slaviti hrvaškega Leonida. Posebni spomin té tristoletnice bo pa tudi jugoslovansko vseučilišče, kateremu je prevzvišeni gosp. vladika J. J. Strossmayer temelj bil položil; prav dosti posnemalcev je že našel, in veselo narašča za ta zavod namenjeni denar. Zagrebška županija dala je 30.000 gld. mesto pa 50.000 gld.; Slovenci položite tudi vi kaj penězov na oltar premile naše jugoslovanske domovine!

Dežele notranje-avstrijske.

Iz Celovca. (Slovenščina in deželni zbor; nova kmet. šola; zanemarjeni otroci; „Klagenfurterica.“) Po vseh deželnih zbora, v katerih sedé poslanci slovenskih krajev, oznanjalo se je ces. pismo na grofa Belcredija tudi v slovenskem jeziku. Tudi v Celovcu sedé poslanci več kot 118 000 Slovencev, pa od cesarskega pisma v slovenskem jeziku ni bilo ne duha ne sluha. Ne vemo, odkod to! Ali je iz Dunaja prišlo le po nemški, ali se je slovensko pismo še le v deželnej dvorani se pozgubilo in pozabilo? Mi se tem bolj čudimo, ker smo dobili oktobersko diplomu in februarini patent v obeh deželnih jezikih in ker je deželna vlada poslednje cesarsko pismo na grofa Belcredija v „Slovenca“ razglasila tudi po slovenski. — Novo ustanovljena kmetijska šola šteje 13 učencev, pa so neki večji delj tako slabo pripravljeni, da morajo učeniki skorej pri abcedi začeti. Tista čudna preskušnja, o ktere je načrt te nove šole govoril, šla je že po vsej pravici rakom žvižgat. Ni pametno, takej za prosto ljudstvo namenjene šoli že sperva nepotrebnih ovir staviti. Ščasoma, ko mladina priraste in dozori, morejo se strune že bolj napeti. — Tudi šola za zanemarijene otroke se je 19. t. m. odperla. Zdaj so v to sila potrebno obvarovalnico še le štirje otroci sprejeti, polagoma se bode ta na-

Po obedu jo pobriševa z g. Lukom Bokalovičem v Predjamski grad, ki kot gnjezdo postojne čepi v votlini skale, zavarovano od nje od vseh strani. Trope divjih golobov, ki po malih votlinah na skali gnjezdijo, frfraje letajo okoli zidovja; zdolej pod gradom pa šumlja Podnanosica v podzemeljsko strugo in še le na Vipavskem zopet na beli dan priteče. Mnogo sem se trudil in veliko prebrskal v tukajšnjih jamah, da bi bil kacega Anophthalmus-a globulipennis ali kterege družih žužkov staknil, ali zastoni; sreča mi je tudi tukaj — fige kazala! Ko sem v podzemeljskih kotih štefnjal, izkopal sem na več mestih človeške kosti in nehoté se mi je misel vrivala, da je Predjamski grad utegnil biti kak tolovajski brlog, kjer so marsikterege skrivši zadušili. Drugi dan se napotiva s Hrenovškimi g. farnim oskrbnikom na Nanos, ki je 4098 čevljev visok. Vreževa jo čez Strane, kjer poleg cerkve gotovo najstarejše drevo na Kranjskem raste, namreč velikanska tisa (Taxus baccata; L.), pod kateri je po ustnem sporočilu še sv. Jeronim pridigoval. Drevo je visoko kaci 4 sežnjev; okoli debela meri, tri čevlje nad zemljo visoko, 8 čevljev in 9 palcev. Pripovedovali so mi, da so Tržačani že lepe denarce ponujali Stranarjem za to drevo; pa ga ne prodajo,

ker jim je nekako sveto. Od tod jo polagano pobirava po vožnji poti na Nanos, kjer je skorej na vrhu zopet znameniti veličastni podmolj, volčja jama sploh imenovana, v katerem se nahaja Leptodirus angustatus; toda to pot le enega nisem vlovil, ako ravno sem vse kote in špranje prebrskal. Skobacavši iz jame vležemo se na solnčnatem hribčku, založimo s kruhom in mesom svoje želodce, ki so že davno poldne odzvonili, in jih še zamočimo z letošnjim Vipavcem, ki mi pa ni kaj dišal. Zavživši malo južino plazimo se više na vrhunec, da bi se kaj po svetu ozirali, ali nismo mogli kaj dobro videti in razločiti, ker je bilo podnebje premegleno. Od tod lomastimo še dalje po Nanosu do ledenice, kjer Podnanosci led kopljejo in ga v Trst pošiljajo. Ledenica je velik brezen, visoko na Nanosu v sredi gozda, rekel bi, skorej ravno nad Vipavskim trgov. Najpred je kotlast brezen, v kterege se gre po gredih 7 sežnjev naravnost navzdol; potem zopet po gredih še 22 sežnjev v drugi brezen. V obeh je obilno ledú nakupičenega, kterege kopljejo, žagajo in v velikih po 150 do 200 liber težkih gručah na malih koših iz globočine po gredih vedno v smrtni nevarnosti na beli dan nosijo. Vsak nosač in tudi oni, ki led kopljejo, zaslužijo si po 2 gld. na dan; res

lep zaslužek je to, ali nevarnost je tudi strašna! Ako bi se gred kaj polomila ali če bi komu kaj spodletelo in bi se prevagal, telebil bi naravnost v mrzli prepad ter bi sebe in druge ubil. Pred tem breznom sem nekaj videl, kar še nikdar popred. Videl sem namreč, kako je neko mršavo kljuse navadno praprot (Pterix Aquilina), ki je že vsa vela in suha bila, s takim apetitom jedlo, kot da bi bila najboljša mrva. »De gustibus non disputandum« mi pride na misel in smejaje se pomikamo iz Nanosa v nižino in potem v Hrenovice nazaj, kamor smo ob 5 na večer s suhim grlom in praznim želodcem vsi trudni prilezli.

Po sladkem nočnem počitku in poslovišji se od vrlih in gostoljubnih duhovnih gospodov jo namerim tretji dan zopet čez Orehek proti Postojni in od tod po noči po železnici v Borovnico nazaj, kjer zdaj pregledujem, kaj in koliko sem nabral in koliko penězov zapravil. Pa

„Kdor ni za bolji rabo,
Naj varje dora in babo!“

prava pa že raztegnila. Hišni oče je tej šoli gosp. Žofran, poprej učitelj niže realke v Beljace. Stanovanje še ni v „Sachsovej“ terdnjavi, temveč v tako imenovanej „Vergovej“ hiši blizu normalne in realne šole. — „Klagenfurterica“ je v nekem dopisu iz Ljubljane svoje veselje izrekla, da sta gg. Wurzbach in dr. Zupan — oba društvenika nemške stranke — izvoljena za pervesednika v ljubljanskem zboru. Tudi je čenčala o nekem poslancu, ki se je menda prekerstil; prej je neki spadal med ultraslovence, zdaj pa se bo držal zmerne srednje stranke. Kar se pervesednikov tiče, moti se „Klagenfurterica“ gotovo; poznamo oba ta gospoda za pravična moža. Kar pa pripoveduje od tretjega poslanca — odpadnika, pokaže se skorej, kako in kaj.

Iz Velikovca. (O zadevah ljudske šole v Trušnjah.) (Konec.) Pa kaj poprašujem, s čim da si je že večkrat imenovani župan in okrajni šolski ogleda tako pohvalo pred svetom zaslužil, saj vsak lahko razumi, da le s tem, ker se je hrabro potegoval za nemški učni jezik v slovenski šoli!!! Prav rad bi sicer trušenjsko šolo nemško imenoval, ako bi najeti pisatelj vsaj 5 nemških šolarjev imenovati mogel, potem bi se tudi nikomur nezdela tako čudno, kri bi in narodnosti nasprotno, kar on pod št. 3. tirja, namreč: „Genaue Befolgung des landesbehördlichen Erlasses bezüglich des Schulunterrichtes in der vorgeschriebenen deutschen Sprache“. Žal je nam vsem Slovanom, da visoka šolska umnost ni na tanko razkazala, kako koristno da je mladino le v tujem jeziku podučevati! Ali bi se smelo v maternem jeziku kaj učiti in razložiti, o tem premodra butica besedice ne čerhne! Kar se iz besed: „Die Trixner wollen eben ihre Kinder deutsch lernen lassen — posneti da, menda tirjajo to le za to tudi pred svetom, da svet vsaj trušenjsko terdo — in termoglavnost zve in se njih napakam pomahovatimore! Vesoljnemu svetu je vendar dovolj znano, da vsi narodi svojo mladino najpoprej le v maternem jeziku — Lahilasko, Nemci — nemški, Madjari — madjarski podučujejo, le v trušenjski Wunder — šoli bi se Slovenci ne smeli betvice razun nemškega tudi slovenski učiti!

Ne vem, ali hočete iz nevednosti ali iz hudobije Slovane, največi narod v avstrijskih državah, žaliti ali pa spravljati le samo 118.000 koroških Slovencev sebi pod noge! Pa naj bo, kakor hoče, v tolažbo nam je, da naši nemški bratje niso vsi tako revnega duha kakor Nagele in njegova derhal. Le poslušajte, ljubi čitatelji, kaj vredništvo „Drauposte“ v pristavku o podučevanju slovenskih otrok v njim neznanem nemškem jeziku med drugim piše: „Wir würden diesem Systeme entschieden entgegen sein, wenn die die Schule besuchenden und unterrichtet werdenden Kinder nur slovenisch und nicht deutsch sprechen; denn dadurch würde der Unterricht sehr leiden und die Kinder am Ende nicht nur keine Sprache richtig sprechen und schreiben können, sondern dieselben würden auch höchst unwissend aus einer solchen Schule hervorgehen, weil man nicht einmal verlangen kann, dass Erwachsene, viel weniger aber Kinder irgend einen Schulgegenstand erlernen sollen, der ihnen in einer Sprache vorgetragen wird, die ihnen ganz fremd ist.“ Slava vam in vsem pravičnim Nemcem. Slava! Imamo za vladarja vsi istega cesarja, zadobili smo vsi narodi enake pravice, za kaj bi še dalje narod nad narodom gospodoval? Kako pravičen je dalje ta stavek: „Man möchte nun doch die seichten Gründe kennen, welche die besagte Schuldistriktsaufsicht bewegen ihren Einfluss gerade dem Willen der Gemeinde (pisati bi bil moral le 3 ali 4; kajti znana je dobro tista seja) entgegengesetzt, dem slawischen Elemente mit der Hartnäckigkeit eines Shylock zuzuführen, die schon an panslawischen Charakter erinnert.“ —

prevdarite in sodite čitatelji sami. O ubogi velikovski dekan! Ali ste se resnično tako gerdo pregrešili in tako globoko zašli?

Ker sem prepričan, da Nemci svoje otroke v ljudskih šolah v maternem jeziku podučujejo in pri preskušnjah v znanem jeziku izprašujejo, se mi zdi, da se velikovski dekan niso pregrešili nad nobenim narodom, ker so izpraševali v Trušnjah tudi v maternem jeziku.

Oni se niso pregrešili nad ukazom vis. deželne vlade, zakaj kakor lansko leto, izpraševalo se je tudi letos v nemškem jeziku, ne le samo po slovenski. Učenci so morali tudi nemški ne le brati in rajtati, ampak tudi pisati pri preskušnji. Tega se bo vlada, ako treba, prav lahko prepričala. Da pa tudi vi dragi slovenski bratje zveste, kaj se je 3. septembra 1866 v Trušnjah pri prekušnji narekovalo in kako je isto pisala M. St., na tanko vam to zapišem tako le: „Reich tum chat nur dan Ware Wert, Wen er reldich an ge Worben Wirt und gut an we Wendete Wirt!“ Pri prečast. knezoškofski konzistoriji najdete tudi, kako so ravno isti stavek sledeči pisali: Andrej St, Juri D, Florian K., Andrej L. in Peter D.

Velikovski okrajni šolski ogleda se niso gregrešili pred visokim ministerstvom zauk, katero je 2. septembra 1848 št. 5692 to le zaukazalo: „Po ljudskih šolah, kamor spadajo najnižje in tudi še trije razredi glavnih šol, naj se za naprej poduk učencem daje v njihovem maternem jeziku“.

Oni se niso pregrešili nad pedagogičnimi pravili in ne na zdravej pameti, ktera nas učijo, da se mora z učenci govoriti v istem jeziku, ktereга razumijo. Oni se tudi niso pregrešili nad šolskim pridom in dobičkom, zakaj znano je vsakemu le količkej v šolskih zadevah izvedenemu možu, da je izdatnega sadu v šoli le tam pričakovati, kjer učenci nauke dobro razumijo in se ne podučujejo kakor papiga, ktera dovoljkrat že jutranji dan ne ve, kar se je prejšnjega težko naučila. Kako da pisana papiga v nekterih šolah resnično še gospoduje, kjer učenik šolarjem tujega jezika ne razjasnuje na tanko tudi v maternem, pisal bom o tem drugokrat prav izgledno, da se bo sad takih šol lahko z rokami ošlatal.

Ako s tem spiskom koga občutljivo v serce zadenem, prosim, da naj mi ne zameri, in naj se za vse pisatelju Δ zahvali. Kdorga je najel, naj ga, ako ljubo, še najema, gradiva takim ljudem odgovarjati ne bo mi primanjkovalo; ako pa vendar molčim, storil bom to edino le zavolj sramote, prepirati se z ljudmi, ki niso nič prida!

Iz Bekštajna 13. nov. F. V. (Svečanost na Zilji.)

Ljudska šola je sadišče, kjer se gojijo kreposti, kjer se požlahtnuje serce in bistri glava občinski mladini, prihodnjim občanom, in vsled te omike narašča in se uterja tudi blagostanje občin, družin in držav. Resnica je, da prvo, neposredno korist od ljudskih šol občina vživa; tedaj blagor občini, ki to spozná, pa tudi djansko skazuje, da jej je mogoče mar za ljudsko šolo in izbraževanje priraščajočih občanov.

Z veseljem poročam, da je taka verla občina na Zilji pri Beljaku. Postavili so tam letos čisto novo šolo, prav lično hišico z nadstropjem, nov hlev in skedenj, in tudi v učilnici je vse orodje novo. Kaj lepih denarcev je vse to stal, in, čeravno je še šolsko zavetništvo znamenit pripomoček za zidanje naklonilo, tako so vendar tudi ondofni farani še dosti žertovati morali, kar so — javno pohvalo jim za to izrekamo! — večidel tudi z veseljem storili.

11. t. m. se je novo poslopje blagoslovilo. Ob 1/2 9h so začeli movžarji grometi, po dva in trije zaporedoma: bližala sta se farni vasi Zilji čt. gg. častni korar in dekan in okrajni predstojnik iz Beljaka. Tudi z godbo so ju sprejeli. Ob 9h stopi naš rodoljub, č. g. Jan. Globočnik, v cerkvi

na leco in govori o važnosti šolskega nauka in o potrebi, da se nikar le um ne bistri, temuč tudi serce požlahtnuje; kajti bistra glava brez dobrega in bogoljubnega serca ne dá človeku ne na tem svetu prave in terdne sreče, še manj pa mu pridobi srečno večnost. Začel in končal pa je g. govornik svoj govor s psalmom: „Če Gospod ne zida hiše, delajo zastonj, ki jo zidajo“. Po pridigi so peli g. dekan veliko sv. mašo, pri kateri sta jim še dva duhovnika stregla, in potem je šla procesija v učilnico. Ob poti proti šoli so bile smrečice posajene, od strehe pri šoli je vihrala avstrijska zastava in vrata so bila z zelenimi vejicami olepšana. V šoli so gospod dekan Jan. Ravpl zbrani množici, zlasti staršem, goroko na serce polagali imenitnost in nalogo „keršanske“ šole; podučili so starše, naj svoje otroke skerbno v šolo pošiljajo, naj jim ne branijo tje, kamor jih tudi Kristus, najviši učitelj, vabi, naj deca ne strašijo pred šolo, nego naj jim ljubezen do nje vdihajo. Naj tako skerbé, da bodo otroci prirastli bogaboječji kristjani, zvesti podložniki Njih. veličanstva, presvitlega našega cesarja, in v obče koristni ude človečanstva. Izgovorili so potem zahvalo vsem, ki so k zidanju pripomogli: gosp. župniku Lov. Serajniku, posebno marljivemu in za šolo vnetemu županu, g. Alojzu Mörtl-nu, g. okr. predstojniku in vsem faranom. V marsikterem očesu je lesketala solzica, ko so č. g. dekan tako krepko in ginljivo govorili. Temu govoru so sledile molitve in prostori so se blagoslovili. Po sv. opraviilih je tudi še gospod okr. predstojnik Hopfgartner nektare besede spregovoril, namreč pohvalo, da je vse prav zidano, in željo, naj bi bila novo zidana šola prihodnjim srenječanom vir vsega blagostanja; naj ljudje otroke redno v šolo pošiljajo, kakor velevalo postave cesarjeve, ktereга on tú zastopa. Konečno je tudi on izrekel zahvalo vsem, ki so si pridobili zasluge, da se je nova šola zidala.

Po dokončani slovesnosti je bil obed pri rodoljubnem gosp. župniku. Perva zdravica se je napila na slavo mil. gospodu knezoškofu, potem č. g. višemu šolskemu ogledniku, bivšemu šolskemu zavetništvu, gosp. dekanu, okr. predstojniku in tako naprej vsem nazočim gospodom. Perve tri napitnice so se tudi berz po daljnopisu dotičnim gospodom v Celjovec naznanile. Dobro voljo je pri mizi posebno gosp. Ravter (Slovenec), zdravnik iz Beljaka, s svojimi zabavnimi in šaljivimi pripovedkami vsemal. Ta gospod je že bolj prileten, pa ima še mlado, dobrovoljno serce. Pač je resnica, da „Slovenec je rad vesel“.

Tako je tudi gospod France Interberger (tudi Slovenec), tergovec v Beljaku, marsiktero za smeh povedal. Živijo! — Kar je bilo gospodov iz Beljaka, so se že pred solnčnim zahodom domu vernili; mi drugi pa smo ostali pri gostoljubnem gospodu župniku še dolgo v noč. Bili smo prav po domače veseli; slovensko čuvstvo in slovenske pesmi so objemale nas vse. —

Tako se je končal dan, ki bode še dolgo in dolgo slovel v spominu ziljskih faranov. V zapisni knjigi ondotne šole pa bodo lesketala imena: Alojzi Mörtl, Lovro Serajnik, Jan. Raupl, Hopfgartner in še drugih gospodov, ki so se za to trudili, da se je postavila nova šola. Slava jim!

V Ljubljani 20. nov. A. B. (Seja matičinega odbora; najnovejša zasluga g. Hicinger-ja.) Misli je bilo, da se bode nekako predručilo vprašanje zarad tajnika slovenske matice v prvi seji odbora po občem zboru, pa razprava je tako nanesla, da ostane, kakor je bilo; tajništvo ostane brez plačn o, to se pravi: odbor odloči tajniku primerno nagrado ali darilo na koncu leta. In vendar bi bilo, vsaj po našej misli, tajništvo lahko v resnici, v pravem pomenu besede, brezplačno, ker sta gospoda profesorja Marn in Vavru

izrekla, da rada prevzameta še kaj več dela, ako ostane tajništvo brezplačno brez vsake nagrade. G. Vavru je bil pripravljen prevzeti vpisovanje udov in knjižnico, g. Marn zapisnike in še kaj zraven, tako da bi g. Lesarju ostalo dopisovanje in korektura knjig, s katero pa bi ne bilo toliko dela, ker bi se lahko letos večidel prepustila pisateljem samim. Kar se pa tiče šolskih počitnic, ktere res vsakdo, kdor more, rad vživa, bi se že lahko poskrbelo, da se gospodje lahko oddahnejo in da bi ne bilo ravno takrat največ dela, kar se je po naključju primerilo letošnje leto. Zato da naj ostane pri starem, bili so gg. dr. Toman, Svetec — ker se mu dozdeva najbolj praktično — dr. Vončina, dr. Costa; dr. Bleiweis misli, naj gospodje menjajo, pa je reč dognana. — Ker pa pravi g. Marn, da gresta on in g. Vavru na počitnice, je to težko; g. Lesar pravi, da bi tudi on rad šel na počitnice, da ne želi biti tajnik, naj se ne razume napak, vendar pa da ga žene rodoljubje, da stori nekaj zastonj. Konečno je bil sprejet g. Svetčev predlog: Naj se naprosijo dosedajni gospodje, da brezplačno prevzamejo opravila, odbor pa ima pravico odločiti remuneracijo. Gg. Vavru in Marn sta si lahko svesta, da sta storila, kar je bilo mogoče, da bi ohranila Matici tudi to remuneracijo, za katero se gotovo ona dva nikdar potegovala ne bota. Tudi je bil g. Svetčev predlog gledé na praktičnost in na okoliščine, ker je bilo videti, da g. Lesar brez remuneracije ne ostane, od ene strani opravičen, od druge strani pa mislimo, da bi se bil morebiti vendar dobil kak domoljub, kateri bi bil prevzel delo, kar bi ga ne spadalo na gg. Marna in Vavru-a. Kar se tiče g. Tomana, ki je precej hudo se razsrdil nad nekaterimi „rogovileži“, katerim narodna reč ni sveta, in kateri bi le radi razdirali, smo preverjeni, da ni v resnici tako hudo mislil; kajti ravno g. dr. Toman dobro ve, da ti rogovileži so tudi dobri domoljubi, da ravno njih iskreno domoljubje jim ne daje miru, in da gotovo niso tako nevarni in vse razdirajoči, kakor bi po njegovih besedah kdo mislil. Bodimo tedaj složni in ne zamerimo si vsake malenkosti! Novi odbornik g. Peter Hicinger pa nam je povedal ta dan svojo morebiti največjo zaslugo za slovenstvo, da je namreč že leta 1829 za domovino — hlače nosil! Slava tedaj slavnemu varuhu postojnske kaznine!

Iz Doline na Primorskem 18. nov. J. S. (Slovenščina v c. k. uradnih.) Ko je nastopilo ministerstvo Belcredi, pričakovali smo vsi, da bode pravičnejše narodnostim, kakor so bili Šmerling in njegovi tovarši, in da se ne bo več ravnalo po birokratičnih sporočilih, ampak po pravičnih željah in tirjatvah raznih narodov. Ali temu ni tako! V Kopru nam zmirom v laškem jeziku pisarijo.

Po ministerskem razglasu od 20. febr. t. l. morali bi povsod, kjer tirjajo to jezične razmere ali pa stranke želé, zapisniki in razprave slovenski pisane biti.

Ker v našem okraju nikdo laškega ne zna, uradniške dopise pa vendar dobivamo vse v laškem jeziku, kar večkrat dela velike pomote in nepotrebne poti, prosimo tu očitno, naj se nam znanprej v domačem jeziku dopisuje; vprašamo pa tudi: Zakaj se razglasujejo ukazi, če se taisti zanje ne zmenijo, kterim so namenjeni? Narodna ravnopravnost, oh ali boš kedaj prišla iz tako daljnega pota? Ali bomo to doživeli?

Naši deželni zbori.

Po dokončanem božjem službi so se 19. t. m. odperle duri deželnih zbornic, ki so bile delj časa zaperte. Začelo se je spet ustavno

življenje in delovanje. Kratko pa zvesto bomo sporočevali, kaj počenjajo poslanci slovenskih dežel; na rešeto bomo tudi devali njih obnašanje in hvalili, kar je po naših mislih hvale, pa grajali, kar je graje vredno. —

Koroški deželni zbor. V 1. seji je deželni glavar kratko pa jederno pozdravil poslance, vendar politike se v svojem govoru ni dotaknil. Pa koj pri prvem vladinem predlogu se je že pokazalo, da misli tudi naš zbor delati politiko. Cesarsko pismo na grofa Belcredija od 13. okt. 1866, v katerem se cesar svojim narodom zahvaljuje, da so se v poslednji vojski obnašali tako moško in zvesto pa staro svojo radodarnost zopet tako jasno dokazali, — to pismo bode menda podlaga nekej adresi, v kateri bode naš dež. zbor politične svoje misli visokej vladi naznanil. Baron Herbert je predložil, naj se izvoli poseben odbor, ki se v tej zadevi posvetuje in svoje sklepe deželnemu zboru sporoča. V 2. seji so bili v ta odbor izvoljeni ti-le gospodje: Dr. Stieger, dr. Erwein, bar. Herbert, žl. Čabušnik, dr. Luggin, Canaval, Nagel, Götz in žl. Hueber. Vsi ti so znani centralisti in prijatli februarnega patenta in ožega državnega zbora. Lahko si mislimo, kakšnega duha bode ta adresa, kako debele in grenke bode moral državni minister požirati. Na koga se bode neki Belcredi naslanjal; lani so zanj stali federalisti, kaka pa je letos? Res težavno in sitno bo za gosp. grofa! — Drugi vladin predlog je bil, naj se volilni red (§ 12 in 14) od 26 febr. 1866 prenaredi. Škoda, da več paragrafov tega reda vis. vlada ne misli prenarediti. Mi bi takih paragrafov še lepo število našli. Morebiti da pa tudi deželni odbor, kteremu je bil ta predlog v pretres izročen, še marsikaj najde, kar prenaredbe potrebuje. — V finančini odbor so bili izvoljeni gg: Nagel, Stokert, Fr. Novak, žl. Čabušnik, Götz, Nischelwitzer in bar. Herbert. Med predmeti, je bila tudi prošnja evangelskega fajmoštra, naj se mu kaj da za to, da je otroke podučeval v keršanskem nauku. Sklenjeno je bilo, da se ta vloga izroči finančnemu odboru. Čudo, da noben katoliških duhovnikov ravno take prošnje ne poskusi! — Drugi predmeti niso spomina vredni; le tega ne moremo zamolčati, da se je deželni zbor že po 2. seji spet odložil na nedoločén čas, ker nima kaj opraviti. Prašamo, ali bojo gg. poslanci tudi za te dni dobivali svojo plačo? 37 jih je, torej znaša na den, kar uboga dežela plačuje, najmanj 185 gld. Vsak delavec je res vreden svojega plačila. — Gotovo bojo tem bolj pa posebni odbori delali.

Kranjski dež. zbor. Po sv. maši, katero so svitli knezoškof peli, naznanjal je v deželnej zbornici Njih eksc. cesarski namestnik bar. Bach, da je baron Codelli od deželnega glavarstva odstopil in da je presv. cesar na njegovo mesto izvolil dr. K. Wurzbacha, za glavarjevega namestnika pa dr. J. Zupana. Novi dež. glavar se je po tem vsedel na svoje mesto in zbrane poslance nagovoril. Za njim je ces. namestnik dež. zboru in slovenskem in nemškem jeziku predložil pismo, ki ga je presv. cesar državnemu ministru po končanem vojski pisal. Nemško pismo je bral gosp. predsednik sam, slovensko pa gosp. dr. Costa, zapisnikar današnje seje. Gosp. Dežman je v imenu dež. odbora poročal o volitvi kupčijske in oberinjske zbornice. Dež. zbor je enoglasno poterdil to volitev, v kateri sta bila izvoljena gg. Horak in Debevec. Ta nova poslanca sta storila postavno obljubo. Naposlednjič sta bila gg. L. Svetec in dr. Skedl za zapisovalca prihodnjih 14 dni voljena.

Štajerski. V prvi in drugi seji se ni toliko obdelovalo in zdi se mi, da se naš dež. zbor nikakor ne boji one zaletos naznanjene kratke seje. 19. t. m. ob 11. uri se je zbor začel. Preds. dnik g. Gleisbach

naznanja v nagovoru, da je že dovoljeno na višem mestu, da se Rudolfova železnica prične delati in da je po vsem upanje, da se to zgodi že meseca decembra; dalje omeni o letošnji žetvi in se pritoži, da je ljudstvo po nastanovanju vojakov stašno terpelo. Za njim oznani cesarski namestnik vladin predlog o prenaredbi točke 12. in 14. volilnega reda, tudi izroči zahvalnico, ki je bila v obeh dež. jezicah pisana štajerskim prebivalcem zaradi pridnega obnašanja o času poslednje vojske. Pričakovali smo vendar, da bodo enakopravnost pripoznavši v takej stvarici tirjali poslanci, da se prečita v obeh jezikih. Ker pa gg. posl. Razlaga in Herrmana ni bilo v seji, djal se je slovenski spis pod mizo. G. dr. Razlag si je izprosil odpust 12 dni. 21. t. m. je druga seja, v kateri so se opravljale samo raznoverstne volitve. Le to je za Slovence znamenito, da je g. Herman zopet oni predlog o Ptujski realni gimnaziji, ki že tako dolgo pod mizo leži, na dan spravil, ter tirjal, da naj se za to poseben odbor izvoli; kar se je tudi dovolilo.

Ptuje dežele.

Italija. Minister Ricasoli je z nova v posebnem listu oklical, da smejo vsi škofje brez izjemka v svoje škofije verniti se. — Sicer pa se misli vlada natanko deržati septemberske pogodbe in če bi znale kake homatije v Rimu nastati ali če bi papež kam odšel, imajo berž italijanski vojaki tje priti in mir narediti, sicer se pa ne vtikati v druge vsakdanje vladine zadeve.

Turčija. Vsi tisti časniki, ki niso od Turkov in njihovih prijatlov podkupljeni, pišejo zdaj, da so zadnje dni le kristjani zmagovali in da najberže ne bo prej miru, predno ne gre Turk tje, kamor naj bi se bil že davno zgubil. Napoleon mu je sicer spet nekako zuravilo ponudil, ali Turku kakor Turku ne pomaga nič drugega kakor: Udri ga!

Francosko. Orožje se na moč popravlja, armada pomnoža in prenavlja, maršali prihajajo in odhajajo, diplomati tudi neko zvezo sbijajo, namreč avstrijsko-francosko-angleško pruti prusko-ruskej, — vse nekako na vojsko kaže, zlasti ker se tudi Napoleon že dolgo nič ne oglasi. Nekaj se že kuha! Z mehikanskim cesarstvom pa je skoraj za gotovo pri kraju. Cesar Maks se vrača domu, cesarica pa v Miramaru čedalje bolj — nori!

Razne novice.

* V Stražišu pri Kranji je bil pretečeno nedeljo po polnoči strašen ogenj; 90 hiš in več družih poslopij je pokončanih, — tudi se gororí, da je nekaj ljudi zgorelo.

** Iz Ljubljane. Za pravega vodja ljubljanske gimnazije je postavljen po sklepu Njih Veličanstva, dosedajni profesor g. Jakob Smolej. Ker je po rodu Slovenec, nadjamo se, da bode vsaj toliko pravičen narodnim zahtevam, kolikor mu je mogoče v sedanjih ozkih mejah.

* Opravilni odbor otroške bolnišnice je praznoval god pokroviteljice tega zavoda Njih Veličanstva carice Elizabete 19. t. m. z mašo pri križankih. Zvečer je bila predstava v gledišču s polovico dohodka za to bolnišnico.

Dunajska borsa 23. novembra 1866.

5%, metalike	59 40
5%, nacional	66.90
1860 derž. posoj	80.95
Bankine akcije	718.—
Kreditne „	153.60
London	124.40
Novi zlati	6.06
Srebro	126.25